

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 911.3 (477)

Квасній З.В.,кандидат економічних наук,
доцент кафедри менеджменту,*Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського***Волошанська А.В.,**аспірант кафедри міжнародного економічного аналізу і фінансів,
Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЗВИТОК СЕРВІСНОЇ ЕКОНОМІКИ ЯК ПРОЯВ ДЕІНДУСТРІАЛІЗАЦІЇ

Волошанська А.В., Квасній З.В. Розвиток сервісної економіки як прояв деіндустріалізації. У статті проаналізовано процеси деіндустріалізації, яка в пострадянських країнах триває від середини 80-х років минулого століття, а також визначено її особливості. Доведено, що проблема підвищення якості сервісного обслуговування працівників під час використання праці останніми роками набуває особливої актуальності. Акцентовано увагу на тому, що зростання ролі сфери послуг пов'язано із «сервітизацією» виробництва і збільшенням частки послуг у кінцевому обсязі виробництва, оскільки ринок збуту для фірми визначається не тільки якістю продукту, але й якістю пов'язаного з ним сервісного обслуговування.

Ключові слова: виробництво, сервісне обслуговування, процеси деіндустріалізації, сфера послуг, якість послуг.

Волошанская А.В., Квасний З.В. Развитие сферы услуг как проявление деиндустриализации. В статье проанализированы процессы деиндустриализации, которая в постсоветских странах длится с середины 80-х годов прошлого века, а также определены ее особенности. Доказано, что проблема повышения качества сервисного обслуживания работников при использовании труда в последние годы приобретает особую актуальность. Акцентируется внимание на том, что рост роли сферы услуг связан с «сервитизацией» производства и увеличением части услуг в конечном объеме производства, поскольку рынок сбыта для фирмы определяется не только качеством продукта, но и качеством связанного с ним сервисного обслуживания.

Ключевые слова: производство, сервисное обслуживание, процессы деиндустриализации, сфера услуг, качество услуг.

Voloshanska A.V., Kvasnii Z.V. Service industry development as an attribute of deindustrialization. The article analyzes the process of deindustrialization and defines its features. In post-Soviet countries this phenomenon takes place since mid-1980s. It has been proved that the problem of improving the quality of servicing is particularly relevant last years. The attention is paid to the fact that the growth of the role of the service sector occurs due to the “servitization” of production and an increase in the share of services in the final volume of production, since the market is determined not only by the quality of the product, but also the quality of associated services.

Key words: manufacturing, support services, deindustrialization process, service industry, quality of services.

Постановка проблеми. Виробництво завжди було основним джерелом інвестицій у науково-дослідні роботи, головним двигуном експорту (80% від загального експорту ЄС), що супроводжувалося зростанням зайнятості в інших секторах економіки, включаючи сферу послуг. Досвід успішних зарубіжних підприємств показує, що працівники, як правило, звертають увагу не тільки безпосередньо на той чи інший вид діяльності підприємства, але й на комплекс додаткових послуг, які супроводжують основну діяльність і підвищують якість та комфортність праці.

Таким чином, проблема підвищення якості сервісного обслуговування працівників під час використання праці набуває особливої актуальності. При цьому висо-

кий рівень якості сервісних послуг є не тільки важливою складовою конкурентоспроможності підприємств, але й запорукою покращення його іміджу, задоволення працівників і підвищення прибутковості. З іншого боку, посилення зв'язків між виробництвом і супутніми сервісами також потребує серйозної уваги, оскільки й самі виробничі підприємства вже не обмежуються виключно виробництвом, але й все більше розвивають перед- і післяпродажні сервіси і розробляють індивідуальні сервісні послуги для споживачів. Більшість сучасних досліджень спрямована на вивчення похідних результатів процесу деіндустріалізації, а підґрунтя, причини, проблеми та наслідки її поки що висвітлюються недостатньо, тому актуальними є дослідження

проблеми розвитку сервісної економіки в глобальному середовищі як позитивного прояву деіндустріалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. А. Каірн-крос [1] надає чотири ознаки деіндустріалізації:

1) послідовне зниження обсягів промислового виробництва та зайнятості у сфері виробництва;

2) перехід від виробництва товарів до виробництва послуг;

3) скорочення обсягів промислового виробництва в структурі експорту країни;

4) тривале збереження стану дефіциту торгового балансу, що спричиняє неможливість розплачуватися за імпорт, отже, призводить до нового падіння промислового виробництва.

Р. Роуторн [2, с. 22] зазначає, що процес деіндустріалізації має як позитивні, так і негативні прояви, зокрема, якщо розглядати деіндустріалізацію як явище, що спричинене і супроводжується кризами, то вона є негативним процесом. З іншого боку, як позитивне явище деіндустріалізація відображає рух суспільства до постіндустріалізму. Він вважає, що скорочення ролі промисловості зумовлене реструктуризацією економіки і зростанням ролі сфери послуг. Інші науковці підтверджують зростання «третинного» сектору нинішніми реаліями економічного розвитку. Більшість країн збільшує масштаби сфери послуг, відповідно, зростають їх частки у структурі ВВП.

В.В. Костинець вважає, що «Тенденція збільшення питомої ваги надходжень від сфери послуг у структурі ВВП у деяких країнах розпочалася ще в 60–70-ті роки ХХ ст. З другої половини 90-х років ХХ ст. частка ВВП, вироблена у сфері послуг у США, зросла з 74% до 81%. В Японії вона збільшилася з 64% до 71%, у Великобританії – з 62% до 80%. Зараз у США у сфері послуг працює 75% усіх зайнятих (понад 80% працівників розумової праці і 87% кадрів вищої кваліфікації). У розвинених країнах Європи у сфері послуг зайнято більше 70% економічно активного населення. Відповідно, на сучасному етапі економічного розвитку, за оцінками Світового банку, питома вага сфери послуг становить близько 68% світового ВВП» [3].

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у дослідженні та обґрунтуванні розвитку сервісної економіки як прояву процесів деіндустріалізації.

Виклад основного матеріалу. Усі ми є свідками того, що відбувається деіндустріалізація, яка в Україні, як і в інших пострадянських країнах, триває від середини 80-х років минулого століття і супроводжується скороченням питомої ваги промисловості у створенні ВВП, зменшенням питомої ваги промисловості у виробництві національного доходу за значного зростання частки сільського господарства (з 1980 року по 1990 рік), зростанням питомої ваги сировинних галузей за рахунок зменшення частки переробних,

збільшенням в експорті питомої частки сировинних продуктів, падінням конкурентоспроможності підприємств, скороченням населення, зміною цільових настанов поведінки людей, руйнуванням системи людських цінностей, притаманним індустріальному суспільству, на фоні еміграції великої частки активного населення в країни, де можлива діяльність зі зростаючою капіталовіддачею. Як наслідок процесів економічного зростання, у період 1980–2014 років зменшилася питома вага промисловості у виробництві національного доходу за значного зростання частки сільського господарства.

За проаналізований період ці показники змінилися з 50,6% до 16,48% і з 18,2% до 10,25% відповідно (табл. 1).

Практика доводить, що нині кожне додаткове робоче місце у виробництві створює від 0,5 до 2 робочих місць в інших секторах економіки.

Зарубіжний досвід розвинених країн показує, що підприємства можуть стати успішними, коли у них досить сприятливий бізнес-клімат, високий професійний рівень працівників та розвинуті підприємницькі здібності керівництва, що спрямовує діяльність підприємства в русло постійного доступу до інформаційних технологій та нових технологічних розробок на фоні зростання усіх видів сервісу з урахуванням умов праці, заробітної плати, культурного відпочинку.

У довіднику «Лібералізація міжнародних операцій з послугами», розробленому у середині 90-х років ЮНКТАД та Світовим банком, дається таке визначення послуг: «Послуги – це зміна у становищі інституційної одиниці, яка відбулася внаслідок дій та за взаємною згодою з іншою інституційною одиницею» [6, с. 155]. Збільшення частки сфери послуг в економіці України оцінюємо як позитивне явище, оскільки воно відповідає аналогічним тенденціям у розвинутих країнах. Це можна вважати першими кроками у становленні постіндустріального суспільства. Проте необхідно врахувати, що випереджаюче зростання сфери послуг у передових країнах відбувається не за рахунок виробничої сфери, а на її основі. Аналіз стану виробничої і невиробничої сфер у зарубіжних країнах показує, що обсяги матеріального виробництва дають змогу не тільки задовольнити базові потреби практично всього населення, але й забезпечити високий рівень споживання [7]. В Україні рівень виробництва ніяк не можна розглядатися як достатній для вирішення хоча б базових завдань [8].

Практика західних країн показує, що в постіндустріальному суспільстві відбувається не падіння промислового виробництва або його стагнація, а випереджаюче зростання сектору послуг порівняно з промисловим сектором (який повільно також зростає, оскільки він і так вже задовольняє всі наявні потреби населення, йому недоцільно швидко рости, принаймні

Таблиця 1

Динаміка розподілу валового внутрішнього продукту (ВВП) України за видами економічної діяльності, %

Вид економічної діяльності	1980 рік	1990 рік	2001 рік	2010 рік	2014 рік
Промисловість	50,6	42,4	48,6	43,2	16,48
Сільське господарство	18,2	28,0	14,4	8,1	10,25
Будівництво	9,1	9,3	4,0	4,1	4,75
Транспорт і зв'язок	5,2	5,9	8,9	8,8	6,97

Джерело: розраховано авторами за джерелами [4; 5]

до чергового стрибка науково-технічного прогресу), внаслідок чого частка послуг в економіці зростає. Сьогодні послуги у розвинених країнах є головною статтею доходів і складають найбільшу питому вагу у ВВП, коливаючись від 56% до 65% [9].

Ринкові перетворення в Україні привели до значного розширення населення, результатом якого стало розмежування людей за фактором матеріального забезпечення. [10] За таких умов змінилася і психологія людей. Сьогодні молодь, вибираючи вид діяльності, перевагу віддає тому підприємству, котре найкращим чином зможе задовольнити його потреби і вимоги. Посилення конкуренції вимагає від підприємств пошуку нових форм і методів співпраці, оскільки працівники у ринкових умовах мають можливість вибирати найбільш прийнятний для себе вид діяльності.

Сьогодні частка робочих місць у промисловості, які пов'язані зі сферою обслуговування, у ЄС становить близько 40%. Тому експерти ведуть розмови про бурхливе зростання сфери послуг – «сервітизацію» виробництва і збільшення частки послуг у кінцевому обсязі виробництва, адже ринок збуту для фірми визначається не тільки якістю продукту, але й якістю пов'язаного з ним сервісу.

Головними передумовами формування ринку послуг є відповідна зрілість економіки і високий життєвий рівень населення. З розвитком виробництва і насиченням ринку товарами споживчий попит перетворюється передусім на послуги. Розвиток ринку послуг стимулює також прискорення під дією науково-технічного прогресу поділу праці [9]. Доцільно зауважити, що під впливом науково-технічної революції на ринку з'явилися нові послуги, пов'язані з новими способами комунікацій, комп'ютеризацією виробництва та новими інформаційними технологіями. Поряд з такими змінами зазнають занепаду промислові підприємства, що супроводжується скороченням працівників, появою на ринку безробітних фахівців. Саме це стало причиною розвитку сфери послуг і перетікання працюючих із сфери виробництва у сферу послуг.

Стимулювання промислового розвитку передбачає реалізацію таких завдань, як стабілізація валютного курсу; оптимізація податкової політики; імплементація механізмів державного стимулювання експорту; диверсифікація ринків збуту шляхом активного проведення вертикально-спеціалізованої індустріалізації; залучення прямих іноземних інвестицій; стимулювання зростання заробітної плати; підвищення кваліфікації робочої сили [11].

Таким чином, сервіс у сфері виробництва – це комплекс додаткових послуг, що надаються у процесі здійснення основної виробничої діяльності працівни-

ками підприємства з метою найбільш повного задоволення їх потреб і запитів, що сприяє підвищенню комфортності діяльності і зростанню мотивації до праці. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне відзначити, що стратегічною метою держави щодо подолання негативних наслідків деіндустріалізації в Україні повинна стати реалізація різноманітних інструментів державного впливу, а саме державні інвестиції, залучення іноземних інвестицій, стимулювання і підтримка вітчизняного бізнесу і вітчизняного товаровиробника.

Висновки. Вітчизняна та зарубіжна практика показує, що сфера послуг, виступаючи третинним сектором суспільного виробництва, утворює основу постіндустріальної економіки, оскільки її основні макроекономічні показники визначаються саме рівнем розвитку сфери послуг. На нинішньому етапі суспільних трансформацій України швидке зростання сфери послуг фактично відбувається на шкоду реальному сектору економіки країни, не тільки не наближаючи її до постіндустріального етапу, але й навпаки, відкидаючи на доіндустріальну стадію. В Україні необхідно орієнтуватися на тривалий промисловий ренесанс, використати наявний у країні ресурсний і людський капітал, що приведе до вирішення проблеми безробіття та можливості закласти основи структурної трансформації української економіки, відновивши ціннісні орієнтири вітчизняної економіки часів індустріального суспільства на основі «реанімації» індустріальної економіки та її компонентів: відновлення престижності зайнятості в промисловості, забезпечення привабливості бізнесу в реальному секторі і відновлення контролю та технологічної дисципліни у виробничій і невиробничій сферах. Саме розвиток промислової політики є однією із семи основних ініціатив у контексті стратегії «Європа – 2020», розпочатої у 2010 році Європейською комісією (ЄК), яка ще у 2012 році зазначала, що «політична увага до промисловості ґрунтується на усвідомленні того, що сильна виробнича база має велике значення для багатой і економічно успішної Європи». ЄК реалізує аносований процес реіндустріалізації, плануючи до 2020 року збільшити частку виробничої промисловості у ВВП до 20% порівняно з нинішніми 15% [7]. Перспективи розвитку сфери послуг та сервісу в Україні залежать від своєчасного подолання загально-економічної кризи, а також від залучення додаткових інвестицій, зокрема іноземних, що дасть змогу забезпечити не тільки надходження необхідних фінансових ресурсів, але й технічно ефективних методів реалізації послуг, підвищити їх якість і доступність, що сприятиме підвищенню рівня вітчизняного сервісу та зміцненню позиції України в міжнародному обміні послугами.

Список використаних джерел:

1. Cairncross A. What is deindustrialisation / A. Cairncross. – London : Pergamon, 1982. – P. 5–17.
2. Задоя О.Я. «Нова індустріалізація» в стратегії випереджаючого переслідування / О.Я. Задоя // Теоретичні та прикладні питання економіки. – Вип. 27. – Т. 1. – С. 22.
3. Костинець В.В. Теоретичні аспекти управління ринком послуг у національній економіці / В.В. Костинець // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
4. Народне господарство Української РСР у 1990 році : стат. щорічник / Міністерство статистики УРСР ; відп. за вип. В.В. Самченко. – К. : Техніка, 1991. – 496 с.
5. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

6. Liberalizing International Transactions in Services: A Handbook. – Geneva : UNCTAD, World Bank, 1994. – 182 p.
7. Интеграция Украины и Европейского Союза в рамках соглашения об ассоциации: влияние на украинскую Экономику // Central Intelligence Agency. The World Factbook [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html#top>.
8. Задоя А.Я. Деиндустриализация в Украине: «двадцать лет спустя» / А.Я. Задоя // Академічний огляд. – 2012. – № 1 (36). – С. 26–35.
9. Пойта І.О. Оцінка сучасного стану ринку послуг / І.О. Пойта // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. – 2013. – № 1 (63). – С. 306–309.
10. Наумова О.Е. Сервіс як фактор підвищення конкурентоспроможності залізничного перевезення / О.Е. Наумова, О.І. Антонова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : irbis-nbuv.gov.ua/.../cgiirbis_64.exe.
11. Операція деіндустриалізація, або Навіщо нам промисловий сервіс як фактор підвищення конкурентоспроможності залізничних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://dt.ua/.../operaciya-deindustrializaciya-abo-navischo-n>.

УДК 339.9

Широкова І.С.,
студентка факультету менеджменту та маркетингу,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Лободзинська Т.П.,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ЗМІНА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ СВІТУ В РАМКАХ ПРОЕКТУ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ»

Широкова І.С., Лободзинська Т.П. Зміна економічної системи світу в рамках проекту «Один пояс – один шлях». У статті розглянуто можливість об'єднання двох проектів, а саме Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) та «морського Шовкового шляху 21 сторіччя» (ЕПШШ), перспективи розвитку та реалізації проекту КНР «Один пояс – один шлях». Проаналізовано дії та рішення глав держав, що беруть безпосередню участь у проекті. Наведено приклади, що вказують на збільшення впливу КНР на ринку та у світовій економіці. Розглянуто вплив прийнятих рішень КНР на долар США та можливість становлення юаня провідною валютою світу.

Ключові слова: «Один пояс – один шлях», ф'ючерс, юань, нафтодолар, КНР, «доларова система», інвестиції, розвинута інфраструктура, перспективи розвитку, проект, МВФ, ВВП.

Широкова И.С., Лободзинская Т.П. Изменение экономической системы мира в рамках проекта «Один пояс – один путь». В статье рассмотрена возможность объединения двух проектов, а именно Евразийского экономического союза (ЕАЭС) и «морского Шелкового пути 21 века» (ЭПШП), перспективы развития и реализации проекта КНР «Один пояс – один путь». Проанализированы действия и решения глав государств, принимающих непосредственное участие в проекте. Приведены примеры, указывающие на увеличение влияния КНР на рынке и в мировой экономике. Рассмотрено влияние принятых решений КНР на доллар США и возможность становления юаня ведущей валютой мира.

Ключевые слова: «Один пояс – один путь», фьючерс, юань, нефтодоллар, КНР, «долларовая система», инвестиции, развитая инфраструктура, перспективы развития, проект, МВФ, ВВП.

Shyrokova I.S., Lobodzynska T.P. Change of the economic system of the world within the framework of the project “One belt – one road”. The article discusses the possibility of combining two projects, namely “The Eurasian Economic Union” (EAEU) and the “21st-Century Maritime Silk Road” (EMSR), the prospects of development and realization of China project “One belt – one road”. The actions and decisions of the heads who take direct part in the project were analyzed. Examples of the China increasing influence in the market and in the global economy were given. The author considered how China’s government decisions influence on the US dollar and the possibility of the Yuan becoming the leading currency of the world.

Key words: “One belt – one road”, futures, Yuan, petrodollar, China, “dollar system”, investments, developed infrastructure, development prospects, project, IMF, GDP.